
SZ. HALÁSZ DOROTTYA

TRIANON TÁRSADALMI KÖVETKEZMÉNYEI EGYES ABAÚJ-TORNA VÁRMEGYEBELI KÖZSÉGEKBEN*

Bevezetés

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés Magyarországot érintő negatív következményei jól ismertek. Általánosan elfogadott nézet, hogy a területi és népességbeli veszteségek, valamint a hagyományos gazdasági kötelékek felbomlása súlyos megrázkódtatást jelentettek az ország számára. Emellett a nemzeti érzéseket mélyen sértő diktátum okozta sokk súlyosságát mutatja, hogy bő két évtizedre megszabta a magyar külpolitika irányvonalát, melynek legfőbb célja a revízió lett.¹ A jelen tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy mennyiben érezte hatását a trianoni döntés egy olyan térségben, melyet földrajzi értelemben véve közvetlen közelről érintett a határváltozás. A kettészakított ABAÚJ-TORNA vármegye² határon inneni területén maradt községei közül 24-nek a társadalmi viszonyokat tükröző adatai kerülnek elemzésre.³ Tanulmányunk a békediktátum hatásait négy területen vizsgálja: a népességszám alakulása, a magyarosodás mértéke, az idegen ajkú kisebbség sorsa és a gazdasági-társadalmi fejlődés vonatkozásában. Teszi mindezt nagyrészt az 1910., 1920. és 1930. évi országos népszámlálások eredményeit közlő statisztikai kötetekben megjelenített információk alapján, a vonatkozó lakosságszám-adatokkal, a nemzetiségi-nyelvi és vallási összetétellel, valamint a foglalkozási viszonyokkal kapcsolatos kimutatások segítségével.⁴

* A tanulmány a Miskolci Egyetem Felsőoktatási Intézményi Kiválósági Programja (ME FIKP) „Creative Region” elnevezésű projektje keretében végzett kutatások eredményeit összegzi.

1 A békeszerződést és következményeit bemutató fontosabb, a közelmúltban megjelent szakirodalmak a következők: *Dékány István*: Trianoni árvák. Bp. 2018.; *Gulyás László*: A Horthy-korszak külpolitikája 1–5. Máriabesnyő 2012–2018.; *Romsics Ignác*: A trianoni békeszerződés. Bp. 2007.; Trianon. Szerk. Zeidler Miklós. Bp. 2003.

2 A vármegye elvesztette egykori székhelyét, Kassát, s ezen felül területének 48,1%-át, valamint népességének 47,3%-át. Lásd Az 1920. évi népszámlálás. Első rész: A népesség főbb demográfiai adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Szerk. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 69. kötet, a továbbiakban: MSKÚS 69.) Bp. 1923. 21*.

3 A vizsgált települések száma és köre a ME FIKP projekt által került kijelölésre.

4 A népszámlálási statisztikák szinte kizárólagos forrásbázisként való használatát a vizsgált településekre vonatkozó szekunder irodalom alacsony száma indokolja. Továbbá a fellelhető falumonográfiák általános jellemzője, hogy egyáltalán nem vagy csak érintőlegesen foglalkoznak a trianoni békeszerződés következményeivel. Lásd pl. *Bodnár István*: Forró története. Forró 1996.; *Gulyás János*: ABAÚJDEVECSEK története. H. n. 2002.;

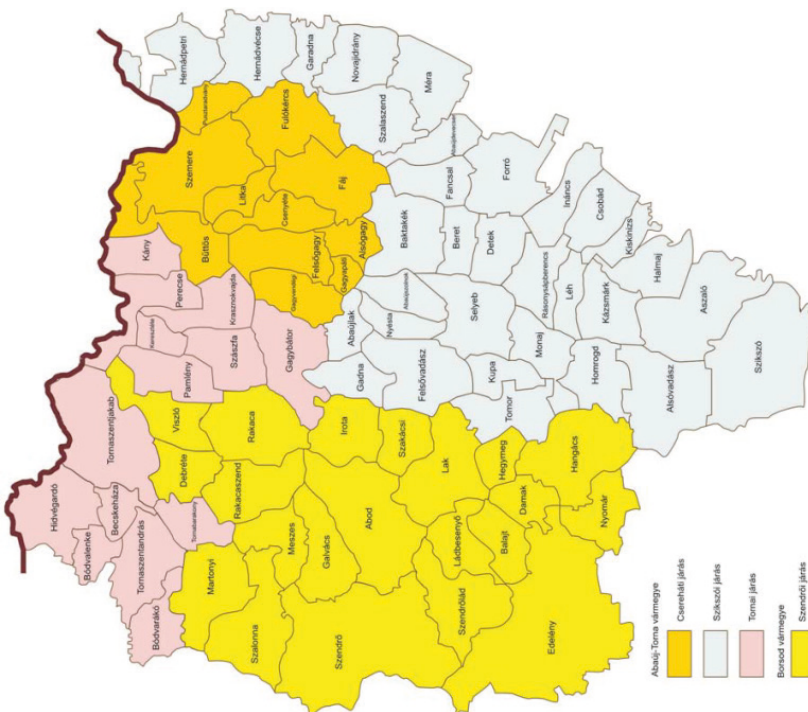
A települések általános ismertetése

A kutatás tárgyát képező települések a korábban egységes megye délnyugati részén fekvő községek, túlnyomórészt aprófalvak, melyek a mai szlovák–magyar határtól délre eső Csereháton találhatók. A régió lakossága javarészt őstermeléssel foglalkozott, s ennek megfelelő társadalmi-gazdasági jellemzőkkel bírt. A vizsgált települések közigazgatásilag 1910-ben három járásban⁵ helyezkedtek el: Büttös, Csenyéte, Fáj, Felsőgagy, Fulókércs, Gagyapáti, Litka, Pusztaradvány és Szemere a csereháti járás részét képezte; Abaújdevecser,⁶ Baktakék,⁷ Beret, Detek, Fancsal, Forró, Hernádpetri, Hernádvécse és Szalaszend⁸ a szikszóihoz tartozott; míg Kány, Keresztéte, Krasznokvajda, Pamlény, Percse és Szászfá a tornaihoz. A trianoni döntést követő átszervezés eredményeképpen azonban 1920-tól már valamennyien egyetlen közigazgatási egység, az encsi járás keretében voltak megtalálhatók.⁹

Nevelős Béla: Az „aranylábú” Szászfá. H. n. 2000.; *Takács László – Kovács Zsolt:* Baktakék története. Baktakék 2000. Néhány a tágabb régióval a vizsgált korszakban foglalkozó mű: Abaúj-Torna vármegye. Szerk. Csíkvári Antal. (Vármegyei Szociográfiák VII.) Bp. 1939.; *Popély Gyula:* Felvidék 1914–1920. Bp. 2010.

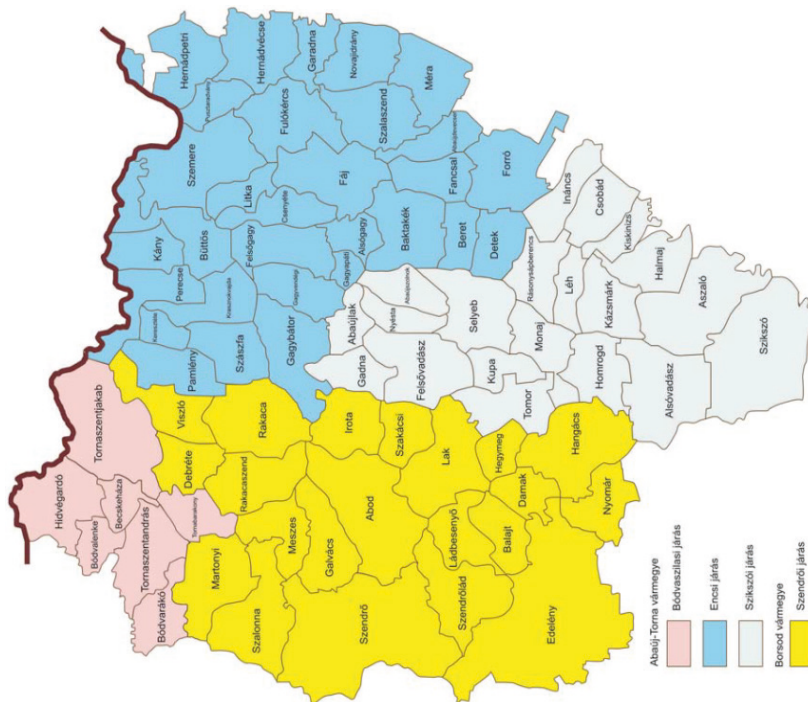
- 5 A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész: A népesség főbb adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Szerk. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 42. kötet, a továbbiakban: MSKÚS 42.) Bp. 1912. 200., 204., 206., 208.
- 6 Napjainkban nem önálló község. 1966-ban Encs része lett.
- 7 A korszakban nem létezett egységes településként. 1950-ben jött létre Bakta és Száraskék egyesítésével. A tanulmányban Baktakékre vonatkozóan közölt adatok e két község adataiból adódnak össze.
- 8 1936-ban alakult Szala, Alsószend és Felsőszend községekből. A tanulmányban Szalaszendre vonatkozó adatok e három község adataiból adódnak össze.
- 9 MSKÚS 69. 100–101.

1. térkép: A vizsgált települések járásoként 1900-ban.

Forrás: Dobány Zoltán: A Cserhát történeti földrajza (18–20. század). 13.

2. térkép: A vizsgált települések az Encsi járásban 1920-ban.

Forrás: Dobány Zoltán: A Cserhát történeti földrajza (18–20. század). 15.

A népességszám alakulása

A dimbes-dombos Cserehát hagyományosan kis létszámú, néhány száz főt kitevő közösségeket tömörítő falvaknak adott otthont. Nagyobb lélekszámmal bíró települések csak a fontosabb útvonalak mentén jöttek létre.¹⁰ A legnépesebb 1910-ben Forró volt 1 281 lakossal, s rajta kívül csupán egyetlen település, Hernádvécse rendelkezett még 1 000 fő feletti népességgel (1 117 lakos).¹¹ Ugyanakkor három községben a 200 főt sem érte el a lélekszám. A legapróbb Gagyapátiban mindössze 123-an éltek, Keresztétén 144-en, míg Litkán 168-an. A 24 vizsgált település össznépessége az első világháború előtti utolsó népszámlálás alkalmával 12 261 fő volt.¹²

Lényegi változás ezekben az alaptendenciákban a trianoni döntést követően sem történt. Bár tudjuk, hogy az új határokon kívül rekedt területekről menekültáradat indult az anyaország irányába,¹³ a békeszerződés közvetlen hatását tükröző 1920-as és az esetleges hosszabb távú következményekről számot adható 1930-as népszámlálás sem tanúskodik a térséget érintő mélyreható változásokról. Az 1 000 főt meghaladó létszámmal rendelkező települések között ugyanazokat találjuk, mint tíz és húsz évvel korábban, a 200 fő alatti kategóriában pedig egyetlen módosulás látszik: Litka népességének 223, illetve 250 főre történő növekedése.¹⁴ Bár ezzel továbbra sem lépte át a kisközség kategóriáját, Litka gyarapodása jelentős, 32,7%-os volt 1920-ig, a következő évtizedben pedig további 12,1%-ot produkált. A statisztika szerint a cselédek számának emelkedése okozta az ugrásszerű növekedést.¹⁵ Ennél jelentősebb gyarapodást egyetlen község tudott felmutatni: a közvetlen határ menti Szemere, melynek lakossága az 1910-es 502 főről 1920-ban 695-re, majd újabb tíz év elteltével 778-ra nőtt, ami 38,4%-os, illetve 11,9%-os tényleges szaporodásnak felelt meg. Ebben az esetben az 1920-as statisztikai eredmények egyértelműen Trianon hatását bizonyítják, ugyanis Szemere kapta meg a Csehszlovákiához csatolt Buzita magyar földön

10 *Dobány Zoltán*: A Cserehát történeti földrajza (18–20. század). [Historical Geography of the Cserehát Region (18th–20th Century)]. Jósavató 2010. 33.

11 Forró és Hernádvécse mellett az egységes településként még nem létező Baktakék népessége haladta meg az 1 000 főt: Baktán 683-an, Szárazkéken 326-an, összesen 1 009-en éltek 1910-ben. Lásd MSKÚS 42. 206.

12 1. sz. melléklet.

13 A menekültkérdéssel a magyar történetírás ez idáig gyakorlatilag nem foglalkozott. Ezt az érdektelenséget szakította meg Dékány István dokumentumfilm-rendező 2018 végén megjelent *Trianoni árvák* című kötete (Bp. 2018.), mely a vagonlakók kálváriáját mutatja be. Történész tollából származó monográfia azonban mindösszesen egy látott eddig napvilágot, az is angol nyelven 1983-ban az amerikai magyar Mócsy Istvánnak köszönhetően. Mócsy 147 000 főre becsülte a Csehszlovákiából Magyarországra menekültek számát 1918 és 1924 között. *István I. Mócsy: The Effects of World War I. The Uprooted: Hungarian Refugees and Their Impact on Hungary's Domestic Politics, 1918–1921. Chapter 1.* (<http://www.hungarianhistory.com/lib/mocsy/>, letöltés 2018. okt. 4.)

14 1. sz. melléklet.

15 MSKÚS 69. 277.

maradt tanyáit, s velük együtt 194 lakost.¹⁶ Elképzelhető, hogy a szomszédos Litka szintén profitált ebből a létszámnyereségből. A harmadik legnagyobb mértékű gyarapodást Beret mutatta 1910 és 1920 között, amikor főként betelepülésnek köszönhetően 377-ről 463-ra nőtt a lakosságszám (22,8%-os szaporodás), ugyanakkor az elkövetkezendő tíz évben már fogyás következett (443 fő, -4,3%), miután elköltözött a megszűnt uradalom cselédsége.¹⁷

A régió kisközségi alapszerkezete tehát az első világháború után sem változott, de árnyaltabbá válik az állandóságot sejtető kép, ha az össznépesség alakulását vizsgáljuk. Az 1910-ben 12 261 főt számláló 24 település lakosainak száma 1920-ra 13 204-re növekedett, ami 7,7%-os gyarapodásnak felelt meg,¹⁸ s ezzel jóval meghaladta az ugyanerre a periódusra számított 3,0%-os megyei és 5,0%-os országos átlagot. A következő évtizedben viszont lassult a növekedés: a 4,8%-os természetes szaporodás eredményeképpen 1930-ban az összlakosság 13 843 főt számlált, miközben az országos átlag 8,7%, a megyei pedig 6,5% volt. Ebben az időszakban a legnagyobb veszteséget Fulókeresztény szenvedte el, ahol a gazdasági cselédek száma jelentősen csökkent, s 13,4%-os népességfogyás következett be.¹⁹ Végeredményben az 1920-as évek átlagot meghaladó, majd az 1930-as évek átlag alatti növekedése alapján valószínűsíthető, hogy az elszakított területekről Magyarország irányába indult népességmozgás mégsem hagyta teljesen érintetlenül a csereháti régiót: a térségbeli falvak átmeneti lélekszám gyarapodása utalhat arra, hogy az itteni települések tranzitzőneként szolgáltak a csehszlovák területek felől érkezők számára.

Nemzetiség és anyanyelv

Az első világháborút lezáró békerendszer egyik legfőbb alaptézise az a Woodrow Wilson amerikai elnöktől származó gondolat volt, miszerint a határok újrajröszölését a nemzeti önrendelkezés jogának érvényre juttatásával, nemzetállamok kialakításával kell megvalósítani. Hazánk esetében ez a magyar etnikum összlakosságon belüli arányának drasztikus növekedését célozta és eredményezte, hiszen az első világháborút megelőzően a magyarság a maga 48,1%-os arányával csupán a legnagyobb kisebbséget jelentette a számos itt élő nemzetiség között.²⁰ Mivel a nemzeti elköteleződés alapvető fokmérője az anyanyelv, a vonatkozó

16 MSKÚS 69. 277.; *Löckös János*: Trianon számokban. Az 1910. évi magyar népszámlálás anyanyelvi adatainak elemzése a történelmi Magyarországon. Bp. 2000. 164.

17 MSKÚS 69. 277.; Az 1930. évi népszámlálás. I. rész: Demográfiai adatok községek és külterületi lakothelyek szerint. Szerk. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 83. kötet, a továbbiakban: MSKÚS 83.) Bp. 1932. 58.

18 1. sz. melléklet. A népesség növekedésében a tengerentúlról történő nagymértékű visszavándorlás is szerepet játszhatott. MSKÚS 69. 7*.; *Dobány Z.*: A Cserehát i. m. 57.

19 1. sz. melléklet; MSKÚS 83. 58.

20 MSKÚS 42. 6*.

népszámlálási adatok lehetőséget adnak annak vizsgálatára, hogy mennyiben volt sikeresnek tekinthető az említett törekvés az általunk vizsgált régióban.

A kérdéses abaúj-tornai települések első pillantásra meglehetősen színes etnikai képet mutatnak. A magyar mellett német, tót, oláh, rutén, sőt horvát anyanyelvi kategóriákba tartozó lakosokat is találunk az 1910 és 1930 közötti állapotokat bemutató statisztikákban.²¹ Közelebbről vizsgálva azonban kitűnik, hogy a sokszínűség látszólagos, s valójában döntő mértékben magyar etnikumú régióval állunk szemben, ahol a magyarság már 1910-ben is 97,3%-ot tett ki, a magyarul tudók aránya pedig 99,1% volt.²² Vagyis már Trianon előtt is alig akadt olyan vizsgált csereháti település, ahol lett volna magyarul nem beszélő lakos. Közülük legtöbben – 33-an – Forrón éltek 1910-ben és túlnyomórészt tót anyanyelvűek voltak, de a régió legnépesebb községének így is mindössze 2,6%-át jelentették. Arányaiban a legtöbb magyarul nem tudó Perecsén élt, ahol a lakosság 9,4%-át (23 fő) alkották, ám ők nem tót, hanem rutén ajkúak voltak.²³ A jelentős szlovák népességgel bíró területek közelsége miatt nem meglepő, hogy a régió egészét tekintve – ahogyan a vármegyében is – a magyar után a tót anyanyelvűek száma volt a legmagasabb, őket pedig a rutén és német ajkúak követték. 1920-ban is ez maradt az etnikai sorrend, s csak 1930-ban történt változás a rutén kisebbség eltűnésével, mely fejlemény országos jelenséget tükrözött.²⁴

1. táblázat: A vizsgált települések áttekintő anyanyelvi megoszlása
1910 és 1930 között

	Magyar	Német	Tót	Oláh	Rutén	Horvát	Egyéb	Magyarul tud	Összesen
1910	11 935	24	186	2	99	–	15	12 153	12 261
1920	12 980	23	141	–	45	1	8	13 171	13 204
1930	13 798	10	26	–	–	–	9	13 836	13 843

Forrás: Saját számítások MSKÚS 42. 200–209.;
MSKÚS 69. 100–101.; MSKÚS 83. 202–205. alapján

21 MSKÚS 42.; MSKÚS 69.; MSKÚS 83. passim.

22 Saját számítások az 1. táblázat adatai alapján.

23 2. sz. melléklet.

24 Az Abaúj-Torna vármegyei adatok is a tót kisebbséget mutatták a legnépesebbnek mindhárom kérdéses népszámlálás idején, második helyen viszont a ruténeket megelőzve a németek szerepeltek. Lásd 2., 3. és 4. sz. melléklet. Az országos mutatók szerint a nemzetiségek sorrendje 1910-ben a magyar után oláh, német, tót, horvát, szerb és rutén volt, 1920-ban azonban már csak a német (6,9%) és tót (1,8%) kisebbség volt viszonylag számottevő, a többi az 1%-ot sem érte el. Ugyanez volt a helyzet tíz évvel később is: a németek 5,5%-kal, a tótok pedig 1,2%-kal voltak jelen. Lásd MSKÚS 42. 5*.; MSKÚS 69. 10*.; MSKÚS 83. 7*.

2. táblázat: A vezető kisebbségek arányszámai 1910 és 1930 között

	Tót	Rutén	Német
1910	1,5%	0,8%	0,2%
1920	1,1%	0,3%	0,2%
1930	0,2%	–	0,1%

Forrás: Saját számítások az 1. táblázat adatai alapján

Az egyes csereháti települések anyanyelvi viszonyait elemezve az idegen etnikumok reprezentáltságának folyamatos csökkenése figyelhető meg a kérdéses periódusban. Az 1910-ben Kányban (33 fő = 12,5%) és Perecsén (63 fő = 25,8%) koncentrálódó, a vizsgált térség egészében 0,8%-kal (99 fő) jelenlévő rutén közösség 1920-ra 0,3%-ra (45 fő) zsugorodott és túlnyomórészt Kányban (42 fő = 16,2%) élt, majd a következő népszámlálás idejére eltűnt a statisztikákból. Ezzel szemben a tót anyanyelvűek jelenléte mindvégig kimutatható volt, igaz jelentős visszaesést produkált. A Trianon előtti utolsó népszámlálás 1,5%-ot kitevő, 186 fős közösséget regisztrált a régióban, melynek csaknem fele hernádvécsei illetőségű volt (90 fő = 8,1%). Nagyobb csoportjaik éltek továbbá Forrón (34 fő = 2,7%), Baktakéken (19 fő = 1,9%) és Büttösön (20 fő = 4,7%). 1920-ban azonban a tótok száma 141-re (1,1%) csökkent, s Hernádvécse megszűnt a központjuknak lenni. Eltűntek Baktakékról és Büttösről is, ellenben Forrón megnőtt a jelenlétük (53 fő = 3,9%), és új etnikumként beköltöztek Perecsére (53 fő = 21,5%) az innen távozott rutének helyére. Még drasztikusabb visszaesés történt az 1920-as években, minek eredményeképp a tótok a vizsgált települések összlakosságának már csak 0,2%-át (26 fő) adták 1930-ban. Ekkor nagyrészt Forrón (8 fő = 0,5%) és Perecsén (7 fő = 2,7%) koncentrálódtak. Végül a már kezdetben is kis létszámú németység 1910-ben 0,2%-kal (24 fő) volt jelen, elsősorban Hernádvécscén (13 fő = 1,2%). Ezek a mutatók 1920-ban gyakorlatilag változatlanok maradtak egy lényeges különbséggel: 1 fő kivételével Hernádvécseről eltűnt a német nemzetiség, s helyette Fájban és Kányban jelent meg. A németység fogyása a következő évtizedben is folytatódott, s 1930-ban már mindössze 10 németajkú szerepelt a statisztikákban (0,1%), elszórtan az egyes településeken.²⁵

Az idegen etnikumok jelenlétének csökkenését elvándorlás vagy beolvadás okozhatta. A rutén kisebbség esetében valószínű, hogy az előbbi játszott nagyobb szerepet, mivel Kány és Peregse lélekszáma 1910 és 1930 között számottevően nem változott (sőt Kányé 1 fővel csökkent), holott a ruténeket magas születési ráta jellemezte.²⁶ A tót közösség esetében komplexebb a kérdés.

25 Saját számítások a 2., 3., és 4. sz. mellékletek adatai alapján.

26 1. sz. melléklet. A rutének (vagy ruszinok) kb. 95%-ban görögkatolikus vallásúak voltak, papjaik is nősülhettek, s jellemzően sok gyermeket vállaltak. Lásd *Hunyadi László: A Felvidék történeti vallásföldrajza*. In: *A Felvidék történeti földrajza*. A Nyíregyháza 1998. április 1–3-án megtartott tudományos konferencia előadásai. Szerk. Frisnyák Sándor. Nyíregyháza 1998. 140.; *Dobány Z.: A Cserehát i. m.* 64.

Az általuk eredetileg nagyobb létszámban lakott településekről (Hernádvécse, Baktakék, Büttös) elköltözhettek részben Forróra, részben Perecsére, ahol valószínűleg nagyobbreszt asszimilálódtak. Ezt a folyamatot látszik alátámasztani a régió legjelentősebb településének számító Forró vonzereje és a tény, hogy a mindössze 250 körüli lélekszámmal rendelkező Perecsén 1920 és 1930 között úgy csökkent 53-ról 7-re a magukat tónak vallók száma, hogy közben nem következett be népességfogyás, ellenben jelentősen nőtt – 190-ről 253-ra – a magyar anyanyelvüként nyilvántartottak száma.²⁷ A térségben elhanyagolható mértékben jelenlévő németiség sorsára nehéz következtetni. Valószínűleg beolvadtak a helyi lakosságba.

Láthatjuk tehát, hogy a trianoni békeszerződés kidolgozóinak céljaival összhangban az első világháborút követő területcsonkítás tovább növelte a magyar etnikai és nyelvi jelenlétet az abaúj-tornai régióban. Nem csak a nemzeti kisebbségek arányszámai voltak alacsonyok, hanem a magyar nyelv ismeretének hiánya is csekély mértékű volt. Olyannyira, hogy 1920-ban a legtöbb magyarul beszélni nem tudó lakossal rendelkező Kányban és Perecsén is mindössze 7-7 főt regisztráltak, tíz évvel később pedig ott, ahol még akadtak a magyar nyelvet nem beszélők, számuk legfeljebb kettő volt.²⁸ Így nem meglepő, hogy a magyarság aránya 1920-ra 98,3%-ra, a magyarul tudók aránya pedig 99,8%-ra emelkedett. Ugyanezek a mutatók egy évtized elteltével még magasabbra kúsztak: 99,7%-on és 99,9%-on álltak, vagyis kijelenthető, hogy a vizsgált települések ténylegesen színmagyarrá lettek.²⁹ Miközben 1910 és 1930 között a nemzetiségeknek is otthont adó települések száma nagyjából azonos maradt, a magyar nyelv ismerete alapján színmagyar községek száma folyamatos gyarapodást mutatott: 13-ról 19-re nőtt. Ekkor már mindössze öt olyan település – Forró, Hernádvécse, Kány, Krasznokvajda és Szalaszend – létezett, ahol élt magyarul nem tudó személy, maximálisan egy-két fő.³⁰

Vallási megoszlás

Trianon egységesítő, nemzeti karaktert erősítő hatása a vizsgált régióban nem csak a magyarság arányának és a magyarosodás mértékének folyamatos növekedésében volt megfogható, hanem a vallási hovatartozás tárgyában is. Magyarország vezető felekezete a római katolikus volt, s ez az egyház dominált az általunk vizsgált településeken is. Rajta kívül négy vallási irányzat képviseltette magát jelentősebb számban: a görögkatolikus, a református, az evangélikus és az izraelita. Alig kimutathatóan ugyan, de néhány ortodox és unitárius

²⁷ 3. és 4. sz. melléklet.

²⁸ Uo.

²⁹ Saját számítások az 1. táblázat adatai alapján.

³⁰ 2., 3., és 4. sz. melléklet.

is élt a régióban.³¹ A felekezeti rangsorra a trianoni békediktátum semmilyen következménnyel nem járt. Az 1910 és 1930 közötti három népszámlálás mindegyike ugyanazt, az alábbi (3.) táblázatban megjelenő sorrendet eredményezte. Ezek szerint a legnépesebb római katolikus közösséget a református és a görögkatolikus egyház hívei követték, majd erősen leszakadva következtek az evangélikusok és az izraeliták.

3. táblázat: A vizsgált települések áttekintő vallási megoszlása
1910 és 1930 között

	Római katolikus	Református	Görögkatolikus	Evangélikus	Izraelita
1910	5 678 (46,3%)	3 319 (27,1%)	2 120 (17,3%)	624 (5,1%)	517 (4,2%)
1920	6 298 (47,7%)	3 662 (27,7%)	2 090 (15,8%)	662 (5,0%)	487 (3,7%)
1930	6 869 (49,6%)	3 684 (26,6%)	2 315 (16,7%)	600 (4,3%)	370 (2,7%)

Forrás: Saját számítások MSKÚS 42. 200–209.;
MSKÚS 69. 100–101.; MSKÚS 83. 202–205. alapján.

Mint látható, a római katolikusok már Trianon előtt is az összlakosság közel 50%-át adták, s ők jelentették az egyetlen közösséget, amely abszolút számokban és arányait tekintve is tartós növekedést tudott produkálni. Így az 1910-ben 5 678 hívőt számláló felekezet húsz évvel később 6 869 főre gyarapodott, vagyis a 24 vizsgált község lakosainak hajsza hánján ténylegesen is a felét, 49,6%-át képviselte.³² Ugyanebben a periódusban 12 településen (1920-ban 13-ban) bizonyultak a legnépesebb közösségnek, köztük a térségben legnagyobb lélekszámmal bíró Forrón és Hernádvécsein is. Az általuk lakott községek köre alapvetően nem változott: mindössze Abaújdevcser lett reformátusból római katolikussá 1920-ra, miközben Csenyétén épp ezzel ellentétes folyamat játszódott le, Szemere pedig a két egyház között ingadozott, 1920-ban egyetlen fős római katolikus többséget produkálva.³³

Hasonló állandóság volt megfigyelhető az egyéb felekezetek életében is. Hét községben érvényesült a reformátusok fölénye,³⁴ míg 4-ben (1920-ban csak

31 A statisztikák 1910-ben 1, 1920-ban 4, 1930-ban pedig 5 görögkeleti hívőt regisztráltak. Unitáriust viszont mindössze 1-et 1920-ban. Lásd MSKÚS 42. 200–209.; MSKÚS 69. 100–101.; MSKÚS 83. 202–205.

32 3. táblázat.

33 5., 6. és 7. sz. melléklet.

34 A református többségű községek száma nem, köre azonban változott. Beret, Fulókércs, Litka, Szalaszend és Szászfa voltak mindvégig reformátusok 1910 és 1930 között. Lásd 5., 6. és 7. sz. melléklet.

3-ban) a görögkatolikusoké.³⁵ Az evangélikusok egyetlen településen, Fancsalon tudtak dominánssá válni, ám ezt a pozíciót a teljes periódus során megtartották. A felekezeti sorrendben ötödikként szereplő izraeliták ellenben sehol sem kerültek számbeli fölénybe, s térvésztesük – egyetlenként – abszolút és arányszámait tekintve is folyamatos volt. 1930-ban már csak az összlakosság 2,7%-át kitevő 370 fővel voltak jelen, mely arány jelentősen alulmúlta megyei (4,1%) és országos (5,1%) reprezentáltságukat is.³⁶

Az Abaúj-Torna vármegye egészére vonatkozó felekezeti adatokkal való összehasonlításból kiderül, hogy azok javarészt egybevágtak az ismertetett tendenciákkal. Az első három helyen ugyanazok az egyházak voltak megtalálhatók, mint a vizsgált régióban, s kivételt csupán az izraeliták evangélikusokat megelőző negyedik pozíciója jelentett. Az országos összevetés alapján ugyanakkor szembetűnő különbség a görögkatolikusoknak a helyinél jóval szerényebb ötödik helyre sorolódása a római katolikus, református, evangélikus és izraelita hívők mögött.³⁷

Foglalkozási viszonyok

A trianoni békeszerződés által meghúzott új határok az ország területi-népeségi jellemzőin túl annak gazdasági életében is jelentős változásokat okoztak. Utolsóként azt a kérdést vizsgáljuk meg, hogy milyen mértékben volt hatással mindez a csereháti térség általunk tárgyalt településeinek foglalkozási viszonyaira.

A régió földrajzi adottságai és aprófalvas jellege nem kedveztek a nagy ipari centrumok kialakulásának, de a gazdaság egyéb fontos ágazatai – mint a bányászat, a kereskedelem vagy a közlekedés – sem tudtak számottevő szerepre szert tenni a népesség eltartásában. A hagyományosan mezőgazdasági termelést folytató térségben az első világháború előtti utolsó népszámlálás adatai szerint a lakosság 81,2%-ának (9 959 főnek) a megélhetését biztosította az őstermelés, miközben a második legnépesebb kategóriában az iparból élők aránya mindössze 7%-ot (863 fő) tett ki. Ez a nagyfokú gazdasági elmaradottságot tükröző szerkezet nagyvonalaiban mégis megfelelt a vármegyei és országos tendenciáknak, bár azok mutatószámai kedvezőbben alakultak: 72,1%, illetve 55,9% a mezőgazdaság és 11,3%, illetve 20,1% az ipar esetében. Ha eltekintünk az egyéb és ismeretlen foglalkozásokat űzők 3,5%-os (426 fő) részesedésétől, régióinkban a harmadik helyen a közszolgáltatásban dolgozókat és a szabad foglalkozásokat űzőket találjuk 2,5%-kal (305 fő), őket azonban a vármegyei összesítésben néhány fővel megelőzték a napszámosok,

35 Gagyapáti, Kány és Peregse voltak görögkatolikus többségűek, illetve 1920 kivételével Baktakék. Lásd 5., 6. és 7. sz. melléklet.

36 MSKÚS 83. 8*, 27*.

37 MSKÚS 69. 14*.; MSKÚS 83. 8*.

országosan pedig – jóval jelentősebb mértékben – a kereskedelem és hitel terén dolgozók.³⁸

A gazdaság alapszerkezetében Trianon nem hozott változást. A régióban nem csökkent, hanem tovább növekedett a mezőgazdaság súlya, így 1920-ban már a lakosság 82,4%-a (10 886 fő) élt őstermelésből. A második helyet továbbra is az ipari foglalkozásokat űzők foglalták el, de arányuk 6,4%-ra (849 főre) csökkent. Harmadikként pedig ismét a közszolgálatban foglalkoztatottakkal és a szabad foglalkozásúakkal találkozunk, kiknek részesedése 2,2%-os (293 fő) volt.³⁹

Két szembetűnő változás mégis történt a korábbi állapotokhoz képest: a bányászat és kohászat, valamint a véderő kategóriákban. Az előbbi minimális szerepet játszott már 1910-ben is, hiszen a térség lakosainak mindössze 0,2%-ának (27 fő) a megélhetését biztosította. Tíz évvel később azonban szinte teljesen megszűnt létezni, mivel összesen három eltartottat regisztráltak Fulókércs községben. A véderő terén ugyanakkor jelentős növekedés volt megfigyelhető, ami egyértelműen a Trianon által módosított országhatároknak volt a folyománya. A vizsgált falvak státusza megváltozott: határ menti, illetve közeli településekké lettek, s ez által határvédelmi szerepet nyertek. A véderő terén foglalkoztatottak korábbi, 1910-es 0,2%-os (22 fő) aránya egy évtized elteltével 1,5%-ra (192 fő) nőtt. Valamennyi, közvetlenül a csehszlovák határ mentén fekvő községben megjelentek a kategória képviselői – Perecsén, Kányban, Büttösön, Szemerében, Pusztaradványban és Hernádpetriben –, sőt 9 kivétellel valamennyi településen megtalálhatók voltak. Szám szerint legtöbben – 63-an – a régió legnépesebbjének számító Forrón éltek, de arányuk az aprócska Keresztétén volt a legmagasabb: a 142 fős lakosság 7%-a. Újabb tíz év elteltével azonban, ahogy stabilizálódtak a határok, a véderő szerepe visszaesett, s már csak az összlakosság 0,5%-át (75 fő) tartotta el. 1930-ban két központja Krasznokvajda és Szemere volt, ahol a népesség 7,3%-ának (53 fő), illetve 2,4%-ának (19 fő) nyújtott megélhetést.⁴⁰

A trianoni döntést követő második népszámlálás további statisztikai adatai is arról tanúskodnak, hogy hosszabb távon nem történt lényegi változás a régió

38 4. táblázat; Az 1920. évi népszámlálás. Második rész: A népesség foglalkozása és a nagyipari és kereskedelmi vállalatok községenként. Szerk. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 71. kötet, a továbbiakban: MSKÚS 71.) Bp. 1925. 21*.; Az 1930. évi népszámlálás. II. rész: Foglalkozási adatok községek és külterületi lakotthelyek szerint, továbbá az ipari és kereskedelmi nagyvállalatok. Szerk. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 86. kötet, a továbbiakban: MSKÚS 86.) Bp. 1934. 5*.

39 4. táblázat. A vármegye egészét tekintve 1920-ban a napszámosok számának és arányának csökkenése volt szembetűnő, ami 1930-ra még inkább előrehaladt. Ez a folyamat országosan is jellemző volt (a régióban ellenben már 1910-ben sem volt számottevő a napszámosok aránya), valamint a kereskedelem és hitel kategóriája mutatott folyamatos erősödést a közszolgálat és szabadfoglalkozások terén tevékenykedőkével együtt. Az utóbbi folyamatok mérsékeltebben, de a vármegyében is érvényesültek, a vizsgált térségben azonban nem vagy alig érzékelhetően. Lásd 9. és 10. sz. melléklet; MSKÚS 86. 5*.

40 Ugyanilyen változásokat jeleztek a véderő kategóriában a vármegyei és országos adatok is. Lásd 4. táblázat és 8., 9. és 10. sz. melléklet; MSKÚS 86. 5*.

gazdasági életében. Az itt található települések agrárjellege konzerválódott, továbbra is az őstermelés képezte a gazdaság gerincét. Bár súlya minimális mértékben csökkent – 1930-ban 81,8%-os (11 326 fő) volt –, vezető szerepét semmi sem veszélyeztette. Az a tény sem, hogy kedvező, a modernizáció irányába mutató fejleményként jelentkezett az ipar terén megélhetést találók arányának 8,2%-ra (1 129 fő) történő növekedése. Ennél is magasabb, 10% feletti részesedést tudhatott magáénak Baktakék (13,3% = 139 fő), Pusztaradvány (12,8% = 39 fő), Büttös (12,6% = 67 fő), Szászfá (11,6% = 73 fő) és Hernádvécse (10,4% = 122 fő), de valamennyi térségbeli község közül a legiparosodottabbnak Detek számított, ahol a lakosok 16%-ának (109 fő) megélhetése származott ipari tevékenységből. Ez igen tetemes előrelépést jelentett, lévén, hogy az előző népszámlálás mindössze 3,8%-os (23 fő) ipari népességet regisztrált.⁴¹ Ugyanakkor a bányászat és kohászat kategóriában 1930-ban már egyetlen kereső vagy eltartott sem szerepelt a települések egyikén sem, s harmadik legfontosabb foglalkozási főcsoportként – a korábbiakhoz hasonlóan – a közszolgálati és szabad foglalkozások voltak megtalálhatók, gyakorlatilag változatlan súllyal, 2,5%-kal (342 fő).⁴²

4. táblázat: A vizsgált települések áttekintő adatai
foglalkozási főcsoportok szerint 1910 és 1930 között

	1910	%	1920	%	1930	%
Összes kereső + eltartott	12 261	100	13 204	100	13 843	100
Őstermelés	9 959	81,2	10 886	82,4	11 326	81,8
Bányászat, kohászat	27	0,2	3	0,0	0	0,0
Ipar	863	7,0	849	6,4	1 129	8,2
Kereskedelem, hitel	196	1,6	174	1,3	250	1,8
Közlekedés	114	0,9	126	1,0	135	1,0
Közszolgálat, szabad foglalkozások	305	2,5	293	2,2	342	2,5
Véderő	22	0,2	192	1,5	75	0,5
Napszámosok k. m. n.	96	0,8	98	0,7	40	0,3

41 Az is tény azonban, hogy az 1910-es statisztikához képest – amely 7,4%-ot (48 fő) rögzített Deteken az ipar kategóriájában – az 1920-as eredmény visszaesés volt. Lásd 8. és 9. sz. melléklet.

42 10. sz. melléklet.

	1910	%	1920	%	1930	%
Nyugdíjasok, tőkepenzesek ⁴³	n/a	n/a	72	0,5	142	1,0
Házi cselédek	253	2,1	274	2,1	256	1,8
Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak	426	3,5	216	1,6	148	1,1

Forrás: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása.

Második rész: A népesség foglalkozása és a nagyipari vállalatok községenként. Szerk. Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 48. kötet, a továbbiakban: MSKÚS 48.) Bp. 1913. 398., 406., 410., 414.; MSKÚS 71. 100.; MSKÚS 86. 68–69.

Összegzés

Áttekintve a kutatás tárgyát képező települések Trianon előtti és utáni népszámlálási adatait, kijelenthetjük, hogy az első világháborút lezáró béke nem eredményezett számottevő változást a régióban. Bár a diktátum okozta területvesztés közvetlen közelről érintette az itt található községeket, lakosaik keveset érzékelték annak következményeiből. A változások – például az átlagon felüli össznépesség-gyarapodás 1920-ra és a véderő szerepének növekedése – kevesek és átmenetiek voltak, minek következtében a térséget inkább jellemezte a korábbi vonások továbbélése, vagyis a folytonosság, mint a Magyarország történetében kezdődő új korszak indulásával járó átalakulás. Ami a döntéshozóknak a nemzeti karakter erősítését célzó törekvését illeti, ebben a vonatkozásban Trianon teljes sikert aratott. Miközben az országban vezető szerepet játszó római katolikus egyház tovább növelte befolyását a többi vallásfelekezet rovására, a már 1910-ben is megkérdőjelezhetetlen magyar nyelvi-etnikai fölény 1930-ra mondhatni, hogy 100%-ossá vált.

43 Az 1910. évi népszámlálás még nem használta ezt a kategóriát.

Melléklet**1. sz. melléklet:** A vizsgált települések, a vármegye és Magyarország népességmozgalma 1910 és 1930 között

Település	1910	1920	Tényleges szaporodás/fogyás 1910–1920 (%)	1930	Tényleges szaporodás/fogyás 1920–1930 (%)
Abaújdevecser	545	598	9,7	632	5,7
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	1 009 (683 + 326)	1 008 (641 + 367)	-0,09	1 048 (684 + 364)	4,0
Beret	377	463	22,8	443	-4,3
Büttös	426	498	16,9	533	7,0
Csenyété	521	570	9,4	589	3,3
Detek	645	607	-5,9	681	12,2
Fáj	413	461	11,6	479	3,9
Fancsal	495	565	14,1	557	-1,4
Felsőgagy	467	508	8,8	497	-2,2
Forró	1 281	1 344	4,9	1 462	8,8
Fülökércs	464	501	8,0	434	-13,4
Gagyapáti	123	134	8,9	147	9,7
Hernádpetri	406	436	7,4	415	-4,8
Hernádvécse	1 117	1 163	4,1	1 170	0,6
Kány	265	259	-2,3	264	1,9
Keresztéte	144	142	-1,4	174	22,5
Krasznokvajda	602	604	0,3	727	20,4

Litka	168	223	32,7	250	12,1
Pamlény	379	413	9,0	426	3,1
Perece	244	246	0,8	260	5,7
Pusztaradvány	256	267	4,3	305	14,3
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	804 (384 + 234 + 186)	883 (423 + 268 + 192)	9,8	945 (441 + 282 + 222)	7,0
Szászfa	608	616	1,3	627	1,8
Szemere	502	695	38,4	778	11,9
Összesen	12 261	13 204	7,7	13 843	4,8
Vármegyei összeg (trianoni területen)	83 347	85 817	3,0	91 428	6,5
Trianoni Magyarország	7 606 971	7 990 202 ⁴⁴	5,0	8 688 319	8,7

Forrás: MSKÚS 42. 200., 202., 204., 206., 208.; MSKÚS 69. 4*-5*, 102., 277.; MSKÚS 83. 1**., 58-59., 206.

44 Az 1920. évi népszámlálás eredetileg 7 980 143 főt rögzített, de korrekció után 7 990 202-re módosították a számot. Lásd MSKÚS 69. 4*; MSKÚS 83. 1**.

2. sz. melléklet: Anyanyelv és magyarul tudás 1910-ben községek szerint és a vármegyében

Település	Lélekszám	Magyar	Német	Tót	Oláh	Rutén	Egyéb	Magyarul tud
Abaújdevecser	545	545	-	-	-	-	-	545
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	1 009 (683 + 326)	989 (677 + 312)	-	19 (5 + 14)	-	-	1 (1 + 0)	1 006 (682 + 324)
Beret	377	375	1	-	-	1	-	376
Büttös	426	400	2	20	-	-	4	421
Csenyété	521	511	2	8	-	-	-	513
Detek	645	644	-	-	1	-	-	645
Fáj	413	412	-	1	-	-	-	413
Fancsal	495	488	1	6	-	-	-	495
Felsőgagy	467	467	-	-	-	-	-	467
Forró	1 281	1 244	1	34	-	2	-	1 248
Fülökércs	464	464	-	-	-	-	-	464
Gagyapáti	123	123	-	-	-	-	-	123
Hernádpetri	406	402	2	2	-	-	-	405
Hernádvécse	1 117	1 013	13	90	1	-	-	1 100
Kány	265	231	-	1	-	33	-	253
Keresztéte	144	144	-	-	-	-	-	144
Krasznokvajda	602	600	-	-	-	-	2	602
Litka	168	168	-	-	-	-	-	168
Pamlény	379	371	2	-	-	-	6	375

Perecse	244	179	-	-	-	-	63	2	221
Pusztaradvány	256	251	-	5	-	-	-	-	255
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	804 (384 + 234 + 186)	804 (384 + 234 + 186)	-	-	-	-	-	-	804 (384 + 234 + 186)
Szászfa	608	608	-	-	-	-	-	-	608
Szemere	502	502	-	-	-	-	-	-	502
Összesen	12 261	11 935	24	186	2	99	15	12 153	
Vármegyei összeg (trianoni területen)	83 347	81 947	169	983	8	104	118	82 761	

Forrás: MSKÚS 42. 200–209.

3. sz. melléklet: Anyanyelv és magyarul tudás 1920-ban községek szerint és a vármegyében

Település	Lélekszám	Magyar	Német	Tót	Oláh	Rutén	Horvát	Egyéb	Magyarul tud
Abaújdevecser	598	598	-	-	-	-	-	-	598
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	1 008 (641 + 367)	1 004 (639 + 365)	2 (2 + 0)	-	-	2 (0 + 2)	-	-	1 008 (641 + 367)
Beret	463	461	-	2	-	-	-	-	463
Büttös	498	498	-	-	-	-	-	-	498
Csenyête	570	570	-	-	-	-	-	-	570
Detek	607	606	1	-	-	-	-	-	607
Fáj	461	453	6	2	-	-	-	-	459
Fancsal	565	557	-	8	-	-	-	-	564
Felsőgagy	508	508	-	-	-	-	-	-	508
Forró	1 344	1 288	2	53	-	-	-	1	1 338
Fülőkércs	501	500	1	-	-	-	-	-	501
Gagyapáti	134	132	-	2	-	-	-	-	133
Hernádpetri	436	422	3	10	-	-	1	-	436
Hernádvécse	1 163	1 157	1	5	-	-	-	-	1 161
Kány	259	211	5	1	-	42	-	-	252
Keresztéte	142	142	-	-	-	-	-	-	142
Krasznokvajda	604	600	-	-	-	-	-	4	603
Litka	223	222	-	1	-	-	-	-	223
Pamlény	413	413	-	-	-	-	-	-	413

Perecse	246	190	1	53	-	1	-	1	-	239
Pusztaradvány	267	266	-	-	-	-	-	1	-	267
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	883 (423 + 268 + 192)	876 (422 + 268 + 186)	-	-	-	-	-	1 (1 + 0 + 0)	-	877 (423 + 268 + 186)
Szászfa	616	615	1	-	-	-	-	-	-	616
Szemere	695	691	-	4	-	-	-	-	-	695
Összesen	13 204	12 980	23	141	0	45	1	8	1	13 171
Vármegyei összeg	85 817	84 278	191	1 167	8	52	6	112	-	85 573

Forrás: MSKÚS 69. 100–103.

4. sz. melléklet: Anyanyelv és magyarul tudás 1930-ban községek szerint és a vármegyében

Település	Lélekszám	Magyar	Német	Tót	Egyéb	Magyarul tud
Abaújdevecser	632	632	-	-	-	632
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	1 048 (684 + 364)	1 047 (683 + 364)	1 (1 + 0)	-	-	1 048 (684 + 364)
Beret	443	442	-	-	1	443
Büttös	533	531	-	1	1	533
Csenyéte	589	589	-	-	-	589
Detek	681	680	1	-	-	681
Fáj	479	477	2	-	-	479
Fancsal	557	554	-	3	-	557
Felsőgagy	497	497	-	-	-	497
Forró	1 462	1 451	1	8	2	1 460
Fulókércs	434	433	-	-	1	434
Gagyapáti	147	147	-	-	-	147
Hernádpetri	415	415	-	-	-	415
Hernádvécse	1 170	1 163	4	2	1	1 168
Kány	264	262	-	2	-	263
Keresztéte	174	174	-	-	-	174
Krasznokvajda	727	725	-	1	1	726
Litka	250	249	-	1	-	250
Pamlény	426	426	-	-	-	426

Perecse	260	253	-	7	-	260
Pusztaradvány	305	304	-	-	1	305
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	945 (441 + 282 + 222)	943 (439 + 282 + 222)	-	1 (1 + 0 + 0)	1 (1 + 0 + 0)	944 (440 + 282 + 222)
Szászfa	627	627	-	-	-	627
Szemere	778	777	1	-	-	778
Összesen	13 843	13 798	10	26	9	13 836
Vármegyei összeg	91 428	90 609	133	606	73	91 280

Forrás: MSKÚS 83. 202-207.

5. sz. melléklet: Vallási megoszlás 1910-ben községek szerint és a vármegyében⁴⁵

Település	Római kat.	Görögkat.	Református	Evang.	Izraelita	Egyéb
Abaújdevecser	243	13	259	15	15	-
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	190 (166 + 24)	364 (84 + 280)	363 (345 + 18)	54 (54 + 0)	38 (34 + 4)	-
Beret	64	25	256	19	13	-
Büttös	181	129	100	1	15	-
Csenyété	218	67	205	7	24	-
Detek	302	107	129	77	29	1
Fáj	302	72	29	1	9	-
Fancsal	172	28	58	228	9	-
Felsőgagy	262	77	64	37	25	2
Forró	1 104	45	61	3	68	-
Fülőkércs	170	13	266	2	13	-
Gagyapáti	16	101	1	-	5	-
Hernádpetri	256	62	78	2	8	-
Hernádvécse	606	255	70	113	73	-
Kány	66	187	1	-	11	-
Keresztéte	112	21	9	-	2	-
Krasznokvájda	408	108	45	6	35	-

⁴⁵ A görögkeleti és unitárius hívek – alacsony számuk miatt – az egyéb vallásúak kategóriájában szerepelnek.

Litka	57	13	91	1	6	-
Pamlény	175	100	94	-	10	-
Perece	83	155	2	-	4	-
Pusztaradvány	138	98	15	-	5	-
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	215 (92 + 46 + 77)	24 (14 + 0 + 10)	460 (244 + 172 + 44)	56 (13 + 0 + 43)	49 (21 + 16 + 12)	-
Szászfa	153	19	399	1	36	-
Szemere	185	37	264	1	15	-
Összesen	5 678	2 120	3 319	624	517	3
Vármegyei összeg (trianoni területen)	38 308	9 996	28 657	1 606	4 757	23

Forrás: MSKÚS 42. 200-209.

6. sz. melléklet: Vallási megoszlás 1920-ban községek szerint és a vármegyében

Település	Római kat.	Görögkat.	Református	Evang.	Izraelita	Egyéb
Abaújdevecser	285	11	280	17	5	-
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	126 (105 + 21)	375 (69 + 306)	398 (368 + 30)	60 (60 + 0)	49 (39 + 10)	-
Beret	106	40	277	24	16	-
Büttös	223	170	81	4	19	1
Csenyété	221	80	250	-	19	-
Detek	361	24	115	89	17	1
Fáj	340	81	30	4	6	-
Fancsal	186	42	64	248	25	-
Felsőgagy	285	80	84	29	30	-
Forró	1 155	47	62	11	69	-
Fülőkércs	219	19	245	1	17	-
Gagyapáti	14	120	-	-	-	-
Hernádpetri	279	59	84	3	11	-
Hernádvécse	627	245	99	113	78	1
Kány	45	187	22	-	5	-
Keresztéte	128	10	4	-	-	-
Krasznokvajda	479	60	30	1	33	1
Litka	83	17	117	1	5	-
Pamlény	208	96	97	2	10	-

Perecse	81	136	25	-	4	-
Pusztaradvány	175	78	5	-	9	-
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsószend)	205 (91 + 49 + 65)	52 (19 + 9 + 24)	542 (289 + 205 + 48)	49 (4 + 3 + 42)	34 (19 + 2 + 13)	1
Szászfa	155	5	440	-	16	-
Szemere	312	56	311	6	10	-
Összesen	6 298	2 090	3 662	662	487	5
Vármegyei összeg	40 257	10 197	29 239	1 598	4 455	71

Forrás: MSKÚS 69. 100–103.

7. sz. melléklet: Vallási megoszlás 1930-ban községek szerint és a vármegyében

Település	Római kat.	Görögkat.	Református	Evang.	Izraelita	Egyéb
Abaújdevecser	334	10	278	6	4	-
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	231 (178 + 53)	364 (68 + 296)	357 (351 + 6)	59 (59 + 0)	37 (28 + 9)	-
Beret	109	12	285	20	16	1
Büttös	292	181	41	-	19	-
Csenyéte	230	78	272	2	7	-
Detek	404	65	123	83	6	-
Fáj	354	91	30	4	-	-
Fancsal	199	54	67	237	-	-
Felsőgagy	289	106	68	11	23	-
Forró	1 334	32	32	6	57	1
Fulókércs	165	17	243	2	6	1
Gagyapáti	35	110	2	-	-	-
Hernádpetri	288	48	69	4	6	-
Hernádvécse	652	235	107	93	83	-
Kány	52	205	5	-	2	-
Keresztéte	146	27	1	-	-	-
Krasznokvajda	487	154	62	3	21	-
Litka	93	17	125	11	4	-
Pamlény	213	90	112	1	10	-

Perecse	92	161	5	-	2	-
Pusztaradvány	162	128	10	1	4	-
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsószend)	230 (104 + 54 + 72)	50 (12 + 5 + 33)	599 (309 + 220 + 70)	50 (4 + 1 + 45)	14 (10 + 2 + 2)	2 (2 + 0 + 0)
Szászfa	138	27	444	-	18	-
Szemere	340	53	347	7	31	-
Összesen	6 869	2 315	3 684	600	370	5
Vármegyei összeg	44 545	10 913	30 557	1 548	3 779	86

Forrás: MSKÚS 83. 202-207.

8. sz. melléklet: Foglalkozási főcsoportok 1910-ben községek szerint és a vármegyében

Település	Összes népesség kereső + eltartott	Mg. és kertészet k + e	Östermeles egyéb k + e	Bányászat és kohászat k + e	Ipar k + e	Kereskedelem és hitel k + e	Közlekedés k + e	Közszoig. és szabad fogl. k + e	Védő k + e	Napszámosok k. m. n. k + e	Házi cselédek k + e	Egyéb és ismeret- len foglalkozások k + e
Abaújdevecser	545	419	1	-	51	20	-	4	1	-	26	23
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	1 009 (683 + 326)	801 (509 + 292)	-	8	94 (79 + 15)	11 (9 + 2)	5 (5 + 0)	25 (17 + 8)	1 (1 + 0)	32 (32 + 0)	15 (12 + 3)	17 (11 + 6)
Beret	377	287	-	-	37	7	-	5	-	15	22	4
Büttös	426	374	-	1	14	7	4	8	1	8	8	1
Csenyété	521	456	-	-	34	7	-	17	-	-	5	2
Detek	645	528	-	-	48	9	9	3	-	-	8	40
Fáj	413	373	-	-	9	2	-	10	-	5	8	6
Fancsal	495	430	4	-	8	6	8	10	-	-	21	8
Felsőgagy	467	345	-	-	38	7	16	21	4	-	20	16
Forró	1 281	924	4	9	127	32	19	54	-	18	17	77
Fülőkércs	464	400	-	-	30	10	1	11	2	-	7	3
Gagyapáti	123	103	-	3	7	-	7	-	-	-	-	3
Hernádpetri	406	323	1	3	33	15	-	11	-	-	5	15
Hernádvécse	1 117	905	-	-	89	18	28	28	5	-	28	16

Kány	265	236	-	-	16	-	-	-	8	-	-	3	2
Keresztéte	144	134	-	-	6	-	-	-	1	-	-	-	3
Krasznokvajda	602	424	-	-	44	6	8	12	12	8	-	16	84
Litka	168	155	-	-	10	3	-	-	-	-	-	-	-
Pamlény	379	344	-	-	16	-	-	7	7	-	-	2	10
Perecse	244	212	5	3	11	-	-	3	3	-	-	1	5
Pusztaradvány	256	222	-	-	15	-	-	11	11	-	-	7	1
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	804 (384 + 234 + 186)	661 (288 + 208 + 165)	12	-	48 (25 + 14 + 9)	9 (3 + 2 + 4)	4 (4 + 0 + 0)	18 (10 + 8 + 0)	14 (8 + 0 + 6)	-	-	7 (4 + 2 + 1)	31 (30 + 0 + 1)
Szászfa	608	493	-	-	51	14	-	20	20	-	-	9	21
Szemere	502	376	7	-	27	13	5	18	18	-	-	18	38
Összesen	12 261	9 925	34	27	863	196	114	305	305	22	96	253	426
Vármegyei összeg (trianoni területen)	83 347	59 499	593	270	9 359	2 203	1 586	2 241	2 241	158	2 262	1 783	3 381

Forrás: MSKÚS 48. 398., 402., 406., 410., 414.

9. sz. melléklet: Foglalkozási főcsoportok 1920-ban községek szerint és a vármegyében

Település	Összes népesség kereső + eltartott	Östermeles k + e	Bányászati és kohászat k + e	Ipar k + e	Kereskedelem és hitel k + e	Közlekedés k + e	Köszölg. és szabad fogl. k + e	Védő k + e	Napszámosok k. m. n. k + e	Nyugdíjasok, töképezések stb. k + e	Házi cselédek k + e	Egyéb és ismeretlen foglalkozások k + e
Abaújdevecser	598	481	-	34	3	-	8	2	-	10	31	29
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	1 008 (641 + 367)	806 (504 + 302)	-	96 (63 + 33)	15 (15 + 0)	8 (8 + 0)	31 (21 + 10)	13 (13 + 0)	-	1 (1 + 0)	18 (16 + 2)	20 (0 + 20)
Beret	463	389	-	30	3	-	11	1	-	1	16	12
Büttös	498	420	-	52	-	-	2	16	-	-	7	1
Csenyete	570	484	-	30	9	-	12	1	-	3	17	14
Detek	607	558	-	23	9	6	8	-	-	2	1	-
Fáj	461	411	-	12	7	-	12	-	-	2	9	2
Fancsal	565	465	-	25	10	9	10	-	22	1	22	1
Felsőgagy	508	392	-	34	18	21	16	-	2	2	15	2
Forró	1 344	983	-	131	32	16	36	63	2	12	22	47
Fülökércs	501	430	3	26	7	4	12	-	-	2	10	7
Gagyapáti	134	128	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Hernádpetri	436	338	-	34	5	-	9	14	23	3	9	1

Hernádvécse	1 163	915	-	78	25	31	19	15	34	6	37	3
Kány	259	214	-	14	-	-	9	14	3	2	2	1
Keresztéte	142	128	-	3	-	-	1	10	-	-	-	-
Krasznokvajda	604	461	-	33	5	22	31	12	12	5	18	5
Litka	223	204	-	12	-	-	6	-	-	-	1	-
Pamlény	413	380	-	13	1	-	8	-	-	-	5	6
Perecse	246	218	-	7	-	-	6	13	-	-	1	1
Pusztaradvány	267	231	-	19	-	-	3	1	-	-	12	1
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	883 (423 + 268 + 192)	754 (340 + 244 + 170)	-	46 (23 + 8 + 15)	10 (5 + 2 + 3)	1 (1 + 0 + 0)	14 (11 + 3 + 0)	1 (0 + 1 + 0)	-	14 (4 + 6 + 4)	15 (11 + 4 + 0)	28 (28 + 0 + 0)
Szászfa	616	538	-	46	6	-	15	-	-	5	3	3
Szemere	695	558	-	51	9	2	14	25	-	1	3	32
Összesen	13 204	10 886	3	849	174	126	293	192	98	72	274	216
Vármegyei összeg	85 817	63 529	36	8 762	2 154	2 200	2 501	1 262	1 270	925	1 683	1 495

Forrás: MSKÚS 71. 100., 102.

10. sz. melléklet: Foglalkozási főcsoportok 1930-ban községek szerint és a vármegyében

Település	Összes népesség kereső + eltartott	Östermeles k + e	Bányászati és kohászat k + e	Ipar k + e	Kereskedelem és hitel k + e	Közlekedés k + e	Köszölg. és szabad fogl. k + e	Védő k + e	Napszámosok k. m. n. k + e	Nyugdíjasok, töképezések stb. k + e	Házi cselédek k + e	Egyéb és ismeretlen foglalkozások k + e
Abaújdevecser	632	515	-	60	8	-	8	-	-	6	28	7
Baktakék (Bakta + Szárazkék)	1 048 (684 + 364)	820 (506 + 314)	-	139 (110 + 29)	18 (12 + 6)	9 (9 + 0)	27 (16 + 11)	1 (0 + 1)	-	7 (6 + 1)	18 (16 + 2)	9 (9 + 0)
Beret	443	359	-	34	11	4	8	-	6	1	8	12
Büttös	533	440	-	67	-	1	13	-	-	-	12	-
Csenyété	589	480	-	9	4	-	36	-	-	10	3	47
Detek	681	547	-	109	7	-	12	-	-	-	5	1
Fáj	479	434	-	9	1	4	21	1	-	-	9	-
Fancsal	557	461	-	42	5	-	12	-	-	11	21	5
Felsőgagy	497	415	-	43	11	10	8	-	-	2	7	1
Forró	1 462	1 182	-	123	38	19	31	-	4	28	17	20
Fülökércs	434	377	-	25	10	2	8	-	-	6	3	3
Gagyapáti	147	144	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1
Hernádpetri	415	379	-	11	9	-	2	-	-	5	7	2

Hernádvécse	1 170	860	-	122	35	39	32	-	12	31	34	5
Kány	264	250	-	5	1	-	8	-	-	-	-	-
Keresztéte	174	155	-	10	-	-	7	-	-	-	2	-
Krasznokvajda	727	530	-	65	19	19	15	53	-	6	17	3
Litka	250	236	-	6	3	-	3	-	-	2	-	-
Pamlény	426	383	-	21	6	2	10	-	-	-	3	1
Perecse	260	224	-	10	2	2	15	-	-	2	1	4
Pusztaradvány	305	239	-	39	4	5	5	1	-	2	10	-
Szalaszend (Szala + Alsószend + Felsőszend)	945 (441 + 282 + 222)	776 (319 + 259 + 198)	-	62 (36 + 8 + 18)	24 (21 + 3 + 0)	5 (5 + 0 + 0)	27 (20 + 5 + 2)	-	-	17 (10 + 4 + 3)	25 (21 + 3 + 1)	9 (9 + 0 + 0)
Szászfa	627	478	-	73	22	10	15	-	18	4	6	1
Szemere	778	642	-	45	12	4	18	19	-	2	19	17
Összesen	13 843	11 326	0	1 129	250	135	342	75	40	142	256	148
Vármegyei összeg	91 428	67 109	127	10 746	2 660	2 117	2 858	509	421	1 593	1 716	1 572

Forrás: MSKÚS 86. 68-70.